

מכתב

שינוי הדף היומי בדרך קצרה

לע"נ הרה"ג ר' יעצאל בן רבי

צבי יהודה מלצר צ"ל
הערת
הנצחתו ט"ל 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 293 פרשת דברים תשפ"ה

ע"ז מר-נב

דף מז משה יש ג' דינים באשריה שאם נטע תחילה לשם ע"ז היא אסורה ואם גידעו ופיסלו לשם ע"ז והחליף נטל מה שהחליף ואם העמיד תחתיה ע"ז ונטלה היא מותרת. **גמרא** ר' ינאי אומר שנאמר בגידע ופיסל בגופה של אילן אך קשה ששינוי גידעו ופיסלו שמספיק מעשה בעלמא, אלא יש לומר שר' ינאי דיבר על ביטול שאף שהבדיל והרכיב בגופו של אילן כשנטל מה שהחליף מותר והחידוש הוא שלא אומרים שזה כאלו שנטעו מתחילה לכן ויאסר כולו, קמ"ל שלא.

שמואל אומר שהמשתחוה לאילן תוספתו אסורים ור"א מקשה ממה ששינוי גידעו ופיסלו לע"ז והחליף נטל מה שהחליף שמע שרק בגידע ופיסלו ואם לא לא, ושמואל במאז שזה לדעת רבנן והוא דיבר לדעת ר' יוסי בר' יהודה שאילן שנטעו ובסוף עברו אסור, ורב אשי דוחה שמי אומר שר' יוסי ורבנן נחלקו בתוספת שניתן לומר שכלו"ע החוסרת אסורה ונתלקו בעיקרו שלר' יוסי אסור שכתוב **ואשריהם תשרפון באש** ורבנן סוברי שהעיקר מותר שכתוב **ואשריהם תגרעון** ואיזה אילן עיקרו אסור וגידעו מותר הוא אילן שנטעו ואח"כ עבדו ואין לומר שמה שלא מותרים שנהפוך את דעתו ר' יוסי בר' יהודה ורבנן שא"כ מי הוא הסובר שרק בגידעו ופיסלו אסור שהיה לרבנן התוספת אסורה גם בגידעו ופיסלו ולר' יוסי בן ר' יהודה גם העיקר אסור, ויש לבאר שזה לדעת ר' יוסי בר' יהודה ומה שהעיקר אסור זה רק בסתמא אך אם גידעו ופיסלו הוא מגלה את דעתו שהוא רוצה רק בתוספת ולא בעיקר וניתן לבאר שהמשנה כרבנן וכתבו גידעו ופיסלו לחידוש שלא נאמר שכעשה מעשה בנזק האילן יאסר גם העיקר, קמ"ל שרק התוספת נאסרה.

משה לת"ק אשירה זה אילן שיש תחתיו ע"ז ור"ש אומר שאלו שעובדים אלו והיה מעשה בעיצו שבעבדו לאילן אחד ומצאו תחתיו גל ואמר ר"ש לבדוק את הגל ובדקו ומצאו כי צורה אמר ר"ש א"כ הם עובדים רק לצורה ונתיר את האילן. **גמרא** יש להקשות מדוע המשנה מבארת אשירה היא לעיל שינוי שיש ג' אשירות, ויש לומר ששתיים זה לכונ"ע ובאחת יש מחלוקת בין ר"ש לרבנן שרלבן שיש תחתיה ע"ז ולר"ש מה שעובדים אותה ואשירה תחת ביאר רב כשומרים ויובשים תחתיה ולא טועמים מפרותיה, ושמואל סובר שגם כשאומרים שתמרים אלו לע"ז של נצרפי זה נאסר כיון שמהם מכינים שיכר ליום אידם ואמרו שיש שוקי פומבדיתא אמרו שהלכה כשמואל.

עמוד ב **משה** אסור לשבת בצל האשירה ואם ישב טהור וכן לא יעבור תחתיה אלא עבר הוא טמא ואם היא גולה את הרבים העובר תחתיה טהור. **גמרא** יש להקשות מה החידוש שלא ישב בצילה הרי זה הנאמא ע"ז ורבה בר בר חנה במאז שצריך את זה לצל צילה בבורק ובערב וא"כ משב א"כ משב א"כ בצל צילה שרלבן קומתה ניתן לומר שהיה טמא ויש לומר שהיה טהור והחידוש הוא שלא ישב א"כ בצל צילה ויש ששנה את דברי רבה על הסיפא שאם ישב טהור ולכאורה זה פשוט ואמר רבה שהחידוש הוא שגם בצל קומתה הוא טהור, וקשה שמעשה שבעל צילה ישב לתחתיה ויש לדחות שהחידוש הוא שגם בצל קומתה א"כ יש טהור. ויש שכתב ר"א לומרם משם למעט.

אם עבר תחתיה טמא שלא יתכן שאין שם תקרובת ע"ז ולכאורה זה כדעת ר' יהודה בן בתירא שצ"ז מטמאה באהל שכתוב **ויצמור לבצל פגור ויאכלו מתים** כמו שמת מטמא באהל כך תקרובת ע"ז מטמאה באהל.

ר' יצחק בן אלעזר אומר בשם חזקיה שבגזלות את הרבים מותר לעבור לתחתיה ור' יוחנן סובר שרק אם עבר הוא טהור אך אין לעבור לתחתיה ולא נחלקו אלא שר' יוחנן מדבר כשיש דרך אחת לעבור ור' חזקיה דייב כשאין דרך אחת.

רב ששת אומר למשתחו שכתוב ששנאנו מגיעים ליד הע"ז תריץ אותי ולכאורה אם אין דרך אחת מדוע צריך לרוץ הרי מותר לעבור ואם יש דרך אחת אסור לעבור שם כלל ויש לומר שמדובר שאין דרך אחת אך אדם חשוב צריך להחמיר על עצמו.

משה מותר לדורע תחתיה ירקות בימות הגשמים אך לא בימות החמה וחסה אסור אף בימות הגשמים ור' יוסי אומר גם ירקות בימות הגשמים כי הגביה נורית עליהם ונעשה זבל. **גמרא** לכאורה יוצא שר' יוסי סובר שזה וזה גורם אסור ולרבנן מותר, ולכאורה לעיל שינוי שלר' יוסי שוחק וזורח לרוח ואם מטייל לא ואומר לו נעשית זבל וכתוב **לא ידבק בך מאומה מן החיים**, א"כ רבנן חששו לזה וזה גורם ור' יוסי לא חשש ויש לומר שר' יוסי לא קשה ששם ר' יוסי התיר בדבר שהולך לאיבוד אך לרבנן קשה, ויש לומר שהופכים אצילתו את דעת ר' יוסי ורבנן, ועוד יש לומר שלא להפוך לא קשה לדעת ר' יוסי ששם זה הולך לאיבוד ולרבנן יש לבאר כדברי רב מרי בר רב כנא לגבי השטט עור פסולי המוקדשים שאם נפגשם להריות את העור הוא מפסיד בבשר, ואותו דבר כן מה שמשיביו כזבל שאם מהנביה זה נפגשם בצל.

יש להקשות וכן ר' יוסי זה וזה גורם אסור הרי שינוי שר' יוסי אומר שמותר לנטוע יתור של ערלה או לא נוטעים אגוז של ערלה כי הוא פרי ורב יהודה אמר בשם בר שר' יוסי מודה שאם נטע הברך או הרביב מותר וכן שינוי בברייתא להדיא שלר' יוסי אם נטע הברך והרכיב מותר,

דף מט ואין לומר שר' יוסי מחלק בין אסורים לאסור ע"ז שהרי שינוי ששדה שנודבלה כובל של ע"ז וכן פרה שהתפטמה בכרשני ע"ז בברייתא אחת כתוב שהשדה יכולה להזרע והפרה להשחט ובברייתא אחרת כתוב שיוכרו את השדה והפרה תרזה לכאורה זה תלוי במחלוקת ר' יוסי ורבנן שלר' יוסי מותר כמו לגבי ערלה ולרבנן וא"כ אין חילוק לה' יוסי בין ע"ז לשאר אסורים, ויש לדחות שזה תלוי במחלוקת ר' יוסי ורבנן ולכאורה הכוונה למחלוקת שבאור של חולין ותרומה שפלו לניסה ואין באחד מהם כדי לחמץ והם הצטור יחד לחמץ, ור"א סובר שהולכים אחרי האחרון ורבנן אומרים שביין אם נפל האיסור נאסר ובין אם נפל בסוף זה נאסר רק אם יש באיסור כדי לחמץ, ואומר אביי שהמחלוקת היא רק כשלא קדם וסילק את האיסור אך קדם וסילק את האיסור אסור, וא"כ ר"א סבר זה וזה גורם אסור ולרבנן זה וזה גורם מותר, אך יש לדחות מניין שלומדים בברייתא כדברי אביי הרי ניתן ללמוד שטעמו של ר"א הוא בגלל שהולכים אחרי האחרון שאז זה נגמר באיסור ואם זה נגמר בהיתר זה נאסר, ואין חילוק אם סילק או לא, אלא יש לומר שזה מחלוקת ר"א ורבנן לגבי עצים ששינוי שאם נטל עצים מאשירה היא אסורה בהנאה ואם הסיק בה תנור אם הוא יסן צינור ומותר לאפות בו ואם היה חדש יש ליתרץ אותו ואם אפה בו פת היא אסורה בהנאה ואם התערבה הפת באחרות כולם אסורות בהנאה, ור"א אומר שיש להולץ את ההנאה לים המלח ואמר לר"א שאין פדיון לע"ז ולכאורה איה תנאים נחלקו על ר"א אם נאמר שזה רבנן שהחלה בעצים הרי הם מחמירים ואם זה רבנן של המנשה של שאור שמקלים מי אומר שהם יקלו גם בע"ז, אלא יש לומר שזה מחלוקת ר' יוסי ורבנן ר"י יוסי במשנתו אמר לדברי רבנן שהוא סובר זה וזה גורם מותר ולטעמם של חכמים שזה וזה גורם אסור הם יודו לאסור בירקות וטעמם של רבנן כדברי רב מרי שמה שמשיביו כזבל הוא נפגם בצל, ורב יהודה אמר בשם שמואל שהלכה כר' יוסי.

גינה אחת וכתוב בבל של ע"ז ורב עמרם שאל את רב יוסף מה דינה והוא אמר לו שרב יהודה אמר בשם שמואל שהלכה כר' יוסי.

עמוד ב **משה** אם נטל עצים מהאשירה הם אסורים בהנאה ואם הסיק בהם תנור אם היה חדש ינתן ואם היה ישן צינור ומותר להשתמש בו והפת אסורה בהנאה ואם התערבה באחרות אסורות בהנאה, ור"א סובר שיוליך כשיעור מה שנהנה לים המלח, אמרו לו שאין פדיון לע"ז, אם נטל ממנה כרכור אסור בהנאה ואם ארג את הבגד בכרכור נאסר בהנאה ואם התערב באחרים ואחרים באחרים כולם אסורים בהנאה, ור"א סובר שיוליך לים המלח כשיעור הנאה, אמרו לו אין פדיון לע"ז. **גמרא** צריך לכתוב את שני המקרים שאם היה כתוב רק את המקרה של תנור היינו אומרים שרק בזה אמר ר"א וזה פדיון ששכנגמה הפת בכר נשף האיסור אך בכרכור שהאיסור בעין הוא יודו לרבנן ואם היה כותבים את המקרה של כרכור היינו אומרים שרק בזה אמר חכמים שאין פדיון אך בתנור יודו חכמים שיש פדיון.

רב חסדא אומר בשם זעירי שהלכה כר"א, וללישא בתרא רב חסדא אמר שאבא בר רב חסדא אמר בשם זעירי שהלכה כר"א, ואמר רב אדא בר אבהו שלא שנינו רק בפת אבל חבית לא ורב חסדא אמר שגם החבית מותרת.

לאדם אחת הערובה חבית יין נסך בינו ואמר לו רב חסדא זרזוק ד' וזוים לנהר וזה מותר לך.

דף מז ר"ע אמר שמה שצריך לשרש את הע"ז לומדים מהפסוק **אבד תאבדון ומה שכתוב ואבדתם את שמם** הכוונה לכנות לה שם ואין לומר שישנה לשבם ופשוט שאין הכוונה לשבם ממש אלא הכוונה שינוי לא לשבם ולא לגנאי, ויש ללמוד מהפסוק **שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא** שאם קראו לה בלשון כבוד בית גליא לשון גובה יקראו לה בית כריא לשון חפירה ושפלות ואם קראו לה עין כל יקראו לה עין קרץ.

תלמיד שנה ברייתא לפני רב בששת שעכ"ם שעובדים את ההרים והגבעות הם מותרים אך העובדים להרגים בסייף ואם עבדו לזרעים וירקות הם אסורים ועובדיהם בסייף אסור לו רב ששת שזה כדעת ר' יוסי בר' יהודה שאילן שנטעו ובסוף עברו אסור ורב ששת לא העמיד באילן שנטעו מתחילה לכן ורכיבן כיון שכתוב כמו ר' שלא נעשה מתחילה לכן.

נחלקו בני ר' חייא ור' יוחנן לגבי אבני ההר שעבדו לו והם התנתקו מההר אם אסורות או מותרות המתיר סובר שכמו שההר מותר כיון שאין בו תפיסת יד אדם כך האבנים מותרות אך לכאורה יש חילוק שההר הוא ממוכר ואילו האבנים כבד אינן מחוברות, ויש להוכיח מבהמה שאינה מחוברת והיא מותרת, ויש לדחות שבהמה היא בעל חיים ויש להוכיח מהר ויש ללמד משניהם בצד השווה שאין בהם תפיסת יד אדם והם מותרים אך יש לפקדן שהם לא השתנו מברייתם אלא יש ללמוד מבהמה בעלת מום ומהר או מבהמה המימה ומאילן יבש, והאוסר למד מהפסוק **שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו** שאף שניתן ללמוד מהדיון להיתר בכל זאת לא לומדים, ולכאורה יש להוכיח שבני ר' חייא הם המתירים שחזקיה הסתפק במקרה שזקף ביצה להשתחוות לה, ולכאורה הספק הוא באופן שאכן השתחוה ליה והספק הוא אם השתחוה כשכתב עשה או לא אך אם לא זקף מותר א"כ בני ר' חייא הם המתירים, ויש לדחות שבאמת הם אסור בהשתחוה לה וחזקיה הסתפק באופן שהוא זקף אותה להשתחוות לה אך לא השתחוה, אך לכאורה קשה מה הספק שלמ"ד שצ"ז יש ישראל נאסרת מיד א"כ היא אסורה ולמ"ד שנאסרת רק שנאסר א"כ מדוע תיאסר, ויש לומר שמדובר שישיראל זקף ביצה להשתחוות לה ועדיין לא השתחוה אך בא עכו"ם והשתחוה לה וכמו שרב יהודה אמר בשם שמואל שאם ישיראל זקף לבינה ובא עכו"ם והשתחוה לה אסורה וחזקיה הסתפק אם זה רק בלבינה שהזקיקה שלא ינכר אך בביצה אין חזקיה נכרת ולא תיאסר או שהיא נאסרת בגלל שעשה כה מעשה לשם ע"ז, ונשאר בתקו.

רמי בר חמא מסתפק במקרה שהשתחוה להר אם אבניו נאסרו למזבח או לא **עמוד ב** והשאלה היא אם יש איסור נעבד במחבור לגבי גבוה או לא ואם נכריע שיש איסור נעבד במחבור לגבי גבוה יש להסתפק אם מכשירי קרבן הם כקרבן או לא, ורבה למד ק"ז מאתנן שמותר בתלוש להדיוט ובכ"ז נאסר במחבור לגבוה כמו שכתוב **לא תביא אתנן וזהו ומחירי כלב** והתורה לא חילקה בין תלוש למחבור, נעבד שאסור בתלוש ק"ז להדיוט וכן נאסר במחבור לגבוה, ורב הונא בר רב היהע אומר שניתן ללמוד להיפך שנעבד שאסור בתלוש להדיוט ובכ"ז מותר במחבור לגבוה כמו שכתוב **אלוהיהם על ההרים** לאם ההרים אלוהיהם ואין חילוק בין הדיוט לגבוה אתנן שמותר בתלוש להדיוט ודאי מותר במחבור לגבוה ואין ללמוד ממה שכתוב **בית אלוהין** כי לדעת ר"א לומרם משם למעט פרה שאינה באה לבית וחכמים למדו משם לרבות ירקועים, אמר רבא שאם יש אפשרות להקיש לקולא או לחומרא לומדים לחומרא ורבא פפא מקשה וכי בכל מקום מקשים רק לחומרא הרי לגבי הזאה בפסח נחלקו ר"א ור"ע שר"א מחייב בפסח ור"ע פטר מפסח ואמר ר"ע שיש ללמוד שאם הזאה שהיא שבות לא דוחה שבת שחיה שהיא מאוריתא ודאי לא דוחה שבת, ויש לומר שר"א לימא את ר"ע ולימורו הכידי עליו ושבת ור"ע בא להוכיח לו ולכן אמר לו אל תכפירני בשעת הדיון כך אני מקובל ממך שהזאה שבות ואינה דוחה שבת.

רמי בר חמא מסתפק אם המשתחוה לקמת חזיתם כשר למנחות האם יש שינוי בנעבד או לא, ומר זוטרא בר ר"ע הוכיח ממה ששינוי שכל האסורים למזבח ולדויתיהם מותרים ושנו על כך שר"א אסר, ויש לדחות שר"א אמר על כך בשם רבה בר אבהו שנחלקו בנרבעו ואח"כ התעברו,

דף מז אלא אם העיבור היה קודם שנרבעו אסורים וכאן זה דומה לנרבעו אחר העיבור, וללישא בתרא מר זוטרא פשט לאיסור מדברי ר"ע בשם רבה שנחלקו רק בנרבעו ואח"כ התעברו אך אם התעברו קודם אסור וקמת חזיתם זה כעצמו ובסוף נרבעו שאסור לכונ"ע, ויש לדחות שהעובר היה בהמה ונשאר בהמה ורק הדלת של הרחם היתה מגורה אך כאן היה שינוי שבתחילה זה היה חזיתם ועכשיו זה קמח.

ר"ל מסתפק לגבי משתחוה לדקל אם הולוב נאסר למצוה ואין ספק באילן שניטע מתחילה לכן שאסור אך להדיוט כדלעיל והספק הוא בנעבד ואח"כ נעבד ולר' יוסי בר' יהודה אין ספק שהרי נאסר גם להדיוט והספק הוא לרבנן האם זה מאוס לגבי גבוה,

רמי אמר שהספק הוא באשירה שביטלה האם יש דיוחו לגבי מצוות או לא לכאורה יש לפשוט ממה ששינוי שאם כיסה את הדף והוא התגלה פטור מלכסות ואם הרוח כסחה חייב לכסות, ואמר רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן שרק אם התגלה הדם חייב לכסות ואם לא התגלה לא חייב ודקדקו בזה מדוע אם התגלה חייב לכסות הרי זה כבר נפתא ממצות כיסוי וביאר רב פפא שאין דיוחו אצל מצוות ויש לומר שרב דיימ הסתפק בדיוו של רב פפא האם פשוט לו שאין דיוחו אצל לקולא בין לחומרא או שהוא הסתפק בכך ור' חלומרא אומרים שאין דיוחו אך לא לקולא, ונשאר בתקו.

רב פפא מסתפק במשתחוה לבהמה אם צמרה נאסר לתכלת ולכאורה אם הספק הוא לגבי גבדי כהונה זה כמו שהספק זה רמי בר רבא לעיל אלא הספק לגבי ציצית זה כמו הספק של ר"ל, ויש לומר שאין לגבי התכלת אין ספק אך רב פפא הסתפק שם בבמה דברי נוספים כגון קרינה להצטרות או שוקיה לחלילית או בני מעיה לנימי כינורות, ולמ"ד שעיקר שירת הלוויים הוא בכלל זה כמו מכשירי קרבן והספק הוא למ"ד שעיקר שירה הוא בפה והכלי הוא רק לבשם את הקול א"כ ניתן להביא מהבהמה הזו או שבכ"ז אסור.

רבה מסתפק אם המשתחוה למעיין אם נאסרו מימיו לנסכים ולכאורה הספק הוא אם השתחוה לבבואה שלו או למים עצמם אך א"כ ניתן להסתפק בכל מים שבספל, אלא יש לומר שהספק הוא אם השתחוה למים שלפניו וא"כ המים שציצו עכשיו מותרים או שהוא משתחוה לקילוחו של הנגר הולך וזה נאסר, אך יש לדחות שר' יוחנן אמר בשם ר"ש בן יהוצדק שמים של רבים לא נאסרים, ויש לומר שהספק הוא כשהם נובעים מהקרקע.

משה מי שביטח הרי סמוך לבית ע"ז ונפל אסור לו לבנותו אלא יכנסו לשטח שלו ד' אמות ויבנה והחלק של ע"ז **עמוד ב** נידון כמחצה על מחצה וימנה ד' אמות מחצי החלק של הכותל ועציו ועפרו וטמאין שכתוב **שקצו תשקצנו**, ור"ע סובר שהם מטמאים כנדה שכתוב **תזרם כמו דורח צא תמארו לו** וכמו שנדה מטמאה במשא ע"ז ע"ז מטמאה במשא. **גמרא** יש להקשות היה הוא דורח רוחו לע"ז ביאר ר' חנינא מסורה שבשטח שהוא כנס לתוך שלו הוא עושה בית הכסא, אך קשה שצריך צניעות ויש לומר שהיה עושה אותו לבית הכסא של לילה, אך קשה ששינוי שצנעו נקרא אדם שמתפנה בלילה בדרך שהוא מתפנה ביום והכוונה גם לצניעות, ויש לומר שהוא עושה אותו לילדים או שהוא מגדר את המקום בקוצים וברקנים לצניעות.

משה יש ג' דינים בביתם שאם בנאו מתחילה לשם ע"ז אסור אם סיידו ויכידו לשם ע"ז נטל מה שהשינוי אלא הכניס להוכיח ע"ז והוציאה מותר. **גמרא** רב אומר שהמשתחוה לבית אסור משמע שהוא סובר שתלוש ובסוף חברו הוא כתלוש, אך קשה ששינוי דוקא בנאו ויש לומר שבנאו אסור גם אם השתחוה אלא השתחוה אסור גם בלא בנאו, אך קשה א"כ יש כאן ד' בתים, ויש לומר שכיון שלעילן ביטול בנה והשתחוה שיום הם נחשבים לאדם.

משה יש ג' דינים באבנים אם חצב מתחילה לע"ז אסור ואם סיידה וכיידה לע"ז נטל מה שחידש, ואם העמיד עליה ע"ז וסילקה היא מותרת. **גמרא** ר' אמי אומר שבסוף וכיידה דוקא בגופה של אבן אך קשה שכתבי נאסר גם כשהו לא בגופה יש לומר שמדובר באופן שמיני ע"ז בין השורות, אך קשה וכן לא מדובר בסיד וכיידה גם כשהחליקה אחר שכבר היה חלקה, אלא יש לומר שר' אמי דיבר לגבי ביטול שאף שסייד וכיידה בגופה של אבן אם נטל מה שחידש מותר ולא נאמר שכיוון שעשה בגופה של האבן זה נחשב כחצבה מתחילה לכן ותאסר כולה, קמ"ל שלא תיאסר.

משנה איך הוא ביטול של הע"ז: שהעכו"ם קרס או שנטל ממנה זרדים או שנטל ממנה מקל או שריבט ואפילו רק עלה היא בטלה, ואם הוא שף אותה לצרכה היא לא בטלה ואם שף שלא לצרכה היא מותרת. **גמרא** נחלקו רב הונא ורב חייא בר רב האם השפאים ששף ממנה מותרים או אסורים ויש ברייתא כמו הדעה שמוותרים שעכו"ם ששף ע"ז לצרכו היא ושפאה מותרים ואם שף לצרכה היא אסורה ומה ששף ממנה מותר וישראל ששף ע"ז בין לצרכה בין לשפאה מותרים.

לדעת רב ע"ז שנשרפה מעצמה צריך לבטל כל קיסם וקיסם, ושמואל סובר שע"ז בטילה רק בדרך גדילתה ולכאורה רב דאגה ודאי גדילתה אסורה לא הכוונה שלא צריך לבטל ע"ז אלא בדרך גדילתה ולכאורה נחלקו אם עובדים לשברים או לא, ויש לומר שלכו"ע עובדים לשברים ונחלקו בשברי שברים שלרוב זה אסור ולשמואל זה מותר, ולילישנא בתרא לכ"ע שברי שברים מותרים ונחלקו בע"ז של חוליות והדיוט יכול להחיותו סובר שדבר שכיון שהדיוט יכול להחיותו זה לא נקרא ביטול ושמואל סובר שהיא בטילה רק דרך גדילתה והיינו כדרכה, ושברי שברים זה לא כדרך גדילתה ואין צריך לבטל

פרק ר' ישמעאל

משנה לר' ישמעאל אם יש ג' אבנים זו בצד זו בצד מרקוליס הן אסורות ואם יש שתיים הן מותרות וחכמים סוברים שמה שגראה עמו אסור ומה שלא גראה עמו מותר. **גמרא** לכאורה חכמים סוברים, וישמעאל לשברים ולכן גרילתה ודאי אסורה מן שניתן להם שפאל ממנו זה נאסר ומה שלא נראה עמו מותר, ויש לדקדק בדעת ר' ישמעאל שאם הוא סובר שעובדים לשברים א"כ נאסור גם בשתי אבנים ואם יש עובדים לשברים אם בג' אבנים נתייר, ומבאר ר' יצחק בר יוסף בשם ר' יוחנן שאם ידוע ששורר ממנו לכ"ע אסור וגם למ"ד שלא עובדים לשברים זה רק בשאר ע"ז שזה לא כדרכה אך במרקוליס שמתחילה זה היה שבור וזה דרכו ונחלקו בסתם.

דף נ ובאופן שהן קרובות שניתן לומר שגפל מהע"ז לכ"ע אסורות ונחלקו במרוחקות, אך קשה שכתוב בדברי ר' ישמעאל **בצד** מרקוליס, ויש לבאר שבצד הכוונה בה' דאמות של הע"ז וסובר ר' ישמעאל שעושים מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול ולכן ג' אבנים שדומה למרקוליס אסור ושתי אבנים מותר, ורבנן סוברים שלא עושים מרקוליס קטן בצד גדול ואין הבדל בין שתיים לשלש ואם נראה עמו אסור ואם לא נראה עמו מותר.

שנינו במשנה שאם ידוע ששורר ממנו לכ"ע אסור, וקשה שישנה ברייתא שאבנים ששורר מהמרקוליס אם נראות עמו אסורות ואם לא נראות עמו מותרות, ור' ישמעאל סובר שג' אסורות ושתיים מותרות, ורבה מבאר שאין הכוונה ששורר אלא שנמצא, וקשה איך אמר ר' ישמעאל שישמאל מותרות הרי שנינו שר' ישמעאל אומר ששתיים בתפיסה לע"ז אסור וג' אפילו מרוחקות אסורות, ומבאר רבא שבתפיסה אחת אסור וב' תפיסות מותר והיינו שיש גובה ביניהם למרקוליס, ויש להקשות שא"כ זה לא מרקוליס ששנינו שאבני בית קוליס שאבן אחת נמצאת מצד אחד ושניה בצד שני ואחת נמצאת על גביהם, ומבאר רבא שזה מדובר בעיקר מרקוליס אבל קטן בצד גדול עובדים בכל מקרה גם כשלא מונח כנ"ל.

כשביט ינאי המלך נחירי העמידו בביתו ע"ז מרקוליס ובאו עכו"ם עובדי ע"ז אחת ולחקה את האבנים והיפך בהם ידוע ששורר ומאשיהו, ויש מהחכמים שפרשו משם ויש שלא פרשו ר' יוחנן אמר שבנם של קדושים מהלך עליהם ואין אנו נפרוש מהם ובנם של קדושים זה ר' מנחם בר' סימאי והוא נקרא כך כי הוא לא הסתכל בצורת מטבע, מי שפרש מאותם דרכים סבר בדברי רב גידל בשם ר' חייא בר יוסף שהתקורבות הוא כי ביטול ולעומ, מי שפרש סובר שנאסר רק בתרבות כעין פנים.

רב יוסף בר אבא אמר שר' ירמיה הביא עמו משנה למקומינו שעכו"ם שהביא אבנים ממרקוליס וחיפה בהם דרכים ומקומות ניטות הן מותרים **עמוד ב** איך ישראל שהביא אבנים ממרקוליס וחיפה בהן דרכים הן אסורות ואין חכם בן חכם שיבאר את הברייתא הזו, ואמר רב ששת אני לא חכם ולא בן חכם ואני מבאר כדברי רב גידל שנאסר רק עבודה כעין פנים.

רב יוסף בר אבא אמר שרבה בר ירמיה הביא ברייתא למקומינו ומוזהמים ומוזהמים בשדות שבביעית אך לא במועד דאם שבביעית אסור לגזוז ומותר לטון שמן למקום הגזוזים בין במועד בין שבביעית ואין חכם בן חכם שיבאר את זה, ואמר רבא אמר אני לא חכם ולא בן חכם ואני אומר שאין להקשות ממועד על שביעית שהרי בשביעית התורה אסרה מלאכה והתורה טירחה ומוזהם גזן טירחה נאסרה אך לא להקשות שהיה מותר לגזוז אסור שהרי יזוהם מעמיד את האילן וגזוזם מוזק ומשביח את האילן, אלא קשה לו מזהויה על יזוהם שיש משנה שמוזהמים את הטעיות וזוכרים אותם וקוטנים אותם ועושים להם בתים ומשקים אותם עד ר"ה משמע שבביעית עצמה אסור, אך ניתן לחלק כמו שאמר רב עוקבא בר חמא שיש קשקוש שהוא לחזק את האילן ואסור ויש קשקוש שהוא לחסות את השרשים שהתגלו וזה רק לקיים את האילן ומותר, וכן ביהודה יש יזוהם שהוא לקיים את האילן ומותר ויש יזוהם שהוא לחזק את האילן ואסור, ואם היה קשה מסיבה על סיבה שכתוב שסכים שגזוז בין במועד בין שבביעית, ויש משנה לגבי שביעית שסכים פגים ומנאבים ומפסלים אותם עד ר"ה משמע שבביעית עצמה אסור אך גם בזה יש חלוק שיש סיבה שהיא לקיים האילן ומותר ויש סיבה שהיא לפטם את הפיר ואסור, ורב סמא בר רב אישי אמר לרבינא שרבה בר ירמיה היה קשה מסיבה על מועד על יזוהם של מועד ששניהם להעמיד את האילן ומדוע יזוהם אסור וסיבה מותר, ועל זה הוא שאל שאין חכם בן חכם שיבאר את זה.

רב יהודה אמר בשם רב ע"ז שנשרפה אסורה במקל אם שבר מקל בפניה חייב ואם זרק מקל בפניה פטור, והקשה אביי מדוע בשבר אסור כי זה כמו זביחה א"כ גם בזרק אסור של ענין דזיקת הדם, אמר לו רב שצריך זריקה משתברת והקשה אם יש שנינו שאם עכו"ם ספת צוזה אסור או שניסך לפניו עבש של מי רגלים חייב

דף נא ואמנם כעבורה יש זריקה משתברת אך מה שייך זריקה משתברת בצוזה יש לומר שמדובר בצוזה לחה, לכאורה נחלקו בין תנאים ששנינו שבבשחל היה חגב ר' יהודה מחייב וזכמים פוטרים ולכאורה נחלקו שר' יהודה סובר שמספיק כעין זביחה ואותו הדין בשביית מקל וזכמים סוברים שנאסר רק בעבודה כעין פנים וא"כ שביית מקל לא אסורה, ויש לדחות שלכו"ע לא אומרים כעין זביחה אלא כעין פנים ומה שר' יהודה חייב בחגב כי צוראו דומה לשל בהמה.

ר"נ אבא סובר רב בן אבוח שר' שעובדים אותה במקל אם שבר מקל בפניה חייב ונאסרת אם זרק מקל בפניה חייב ואינה נאסרת, ורבא אמר לר"נ שאם בשבר חייב כי זה כעין זביחה א"כ גם זרק יחיה חייב כי זה כעין זריקה, אמר ר"נ שצריך זריקה משתברת וזריקה מכל אופן זריקה משתברת והקשה רבא כי מ"ד מדוע באבני בית מרקוליס נאסר אמר ר"נ שגם לי היה קשה ושאלתי את רבא בר אבוח והוא שאל את חייא בר רב והוא שאל את רב ורב אמר שאסור הוא משום ע"ז עצמה והוא מוכן רק למ"ד שר' ע"ז של עכו"ם נאסרת מיד אך למ"ד שרק כשנעברה זה נאסר א"כ מדוע יאסר כן כל עוד לא עברה, ויש לומר שכל אחת נעשית תבנית תבניתה, אך לפ"ז האחרונה לא יתאסר כיון שלא עברה, אמר ר"נ אם איש מכיז אותה אתה יכול להוציאה, ורב אישי מבאר שכל אחת נעשית תבניתה לעצמה לתבניתה, ויש להקשות ששנינו שאם מצא בראש הע"ז כסות או מעות או כלים הם מותרים ואם מצא פרקלי ענבים ועטרות שכלים יונות וסלחות וכל דבר שריבא בו קרב למזבח אסור ואמנם בינות שמנים וסלחות יש כעין פנים ויש זריקה משתברת אך מה שייך עבודה בפרקלי ענבים ואין זריקה משתברת ומה אמר רבא בר עולא שמדובר במתחלה עכו"ם.

אבוח אומר בשם ר' יוחנן שהחובב בהמה בשלל רוב לע"ז פטור שכתוב **זבוח לאלהים יתום בלתי לה' לבדו** שהתורה אסרה רק כעין פנים, ורבא דקדק בזה שאם מדובר במום של דוקין שבעין א"כ כיון שזה ראוי לבנין נז לגבוה בהמה שלמה דאי יהיה חייב בע"ז, אלא יש לומר שמדובר בממוסר אבא ורב"א שאמר שממוסר אבא פטול לבנין נז שכתוב **מכל אבא מכל שנים מכל** והתורה אמרה להביא בהמה שראשי אברים שלה חיים, אך קשה שצריך את הפסוק הזה למעט טריפה, ויש לומר שטריפה לומדים **מלחיות ורע** והוא מוכן רק למ"ד שטריפה לא יזלזל את למ"ד שטריפה יזלזל יש לומר שטריפה טריפה **מאת מלחיות ורע** בדומים לך, ואין לומר שנה עצמה היה טריפה שהרי כתוב בו **חמים** ואין לומר שחמים מדובר על דרכי כי כתוב כבר **צדיק** אך ניתן לפרש תמים בדרכיו וצדיק במעשיו, אלא יש לומר של יתכן לומר שנה היה טריפה שא"כ היה אסור לו הקב"ה הכנס רק מתוך לא שלמים ולפי"ז שולמים **מאת מלחיות ורע** לומדים שלא נאסר שיהיו לו צלעות בעלמא ואפילו זקן או סריס, קמ"ל שיבא מה שיחיה ורע.

ר"א אומר מנין שהחובב בהמה להוציאה חייב שכתוב **זבוח לאלהים יתום** ו**זבוח לאלהים יתום** אינו ענין לקשורה כדרכה שכתוב **זבוח אבחה** **זבוח לאלהים** נלמד מכל לשלל כדרכה, לא קשה וזכי לומדים מזה לכן הרי לומדים מזה כמו ששנינו **עמוד ב שולא יזבוח** מדבר בקדשים שהקדשים בשעת איסור הבמות והקדשים בשעת איסור במות ועונשם כבר אמר ראל פתח אהל מועד לא הביא ונכרתה, ואזהרה לומדים מהפסוק **פתח עולותיו** וכו' אלא בשם ר' אילא שכל מקום שכתוב **השמר** **מן ואל** זה לאו והוא הפסוק מדבר בקדשים שהקדשים בשעת חיתו במות והקדשים בזמן איסור במות שכתוב **למען יביאו בני ישראל את זבוחיהם אשר הם וזבוחים**

שמה שכבר הותר על פני השדה ולומדים מכאן שהחובב במה בשעת איסור במות זה כזוכה על פני השדה ומה שכתוב **הזבוחים לה'** זה מצות עשה, ולא תעשה לזכמים מהפסוק **ולא יזבחו עוד את זבוחיהם**, אך אינו ענוש כרת שכתוב **חקת עולם תהיה זאת להם** ולא אחרת להם ומבאר רבא שולומדים מזה שני דברים **ולא יזבחו** ויש לקרוא **ולא עוד**.

משנה אם מצא בראש הע"ז מעות כסות או כלים הם מותרים ואם מצא פרקלי ענבים ועטרות שכלים יונות שמנים וסלחות וכל דבר שריבא בו קרב על המזבח אסור. **גמרא** ר' חייא בר יוסף אומר בשם ר' אושעיא שלומדים את זה ממה שבפסוק אחד נאמר **ותראו את פסוקיהם ואת גילוליהם עץ ואבן כסף זהב אשר עמם** וכתוב בפסוק נוסף **לא תחמוד כסף זהב עליהם** ולומדים עמם כמו עליהם כמו שעליהם אסור רק דבר של נוי ושאינו של נוי מותר כך עמם נאסר רק דבר של נוי ולא דבר שאינו של נוי, ואין לומר שלמד עליהם כמו עמם שכל שעמם נאסר כך עליהם כל שעליהם נאסר, אך יש לומר שא"כ לא יכתבו כלל עליהם.

יש להקשות וכי מעות זה דבר של נוי ואצל ר' ינאי ביארו שמדובר בכיס שתלוי וקשור בצווארו וכן בכסות יש לבאר שהכסות מקופלת ומונחת על ראשו, ויש להקשות על כלי שהוא לא של נוי ורב פפא מבאר שיש גביע הפוך על ראשו.

רב אסי בר חייא אומר שמה שהוא לפנים מהמחיצה אסור גם מים ומלח ומה שמחוץ למחיצה נאסר רק דבר של נוי ולא דבר שאינו של נוי, ור' יוסי בר חנינא אומר שלפניו ומחוץ אין חילוק של מחיצה, ואין לבאר שהכוונה שאף מה שבפנים הוא ככחון ומותר, אך יש לדחות שאם פוערים לפניו ודאי מקריבים לו אפילו מים ומלח, אלא יש לומר להיפך שגם מה שמחוץ למחיצה אסור והוא כפנים.

משנה ע"ז שיש לה גינה או מרחץ נהנים מהם שלא בטובה אך לא בכביש לה טובת הנאה ואם הייתה של הע"ז ושל אחרים נהנים ממנה אך בטובה, ע"ז של עכו"ם נאסרת מיד ושל ישראל היא נאסרת רק משתעבד. **גמרא** אביי מבאר בטובה בטובה הכמרים ושלא בטובה הכמרים אבל בטובה עובדיה מותר, ויש ששנו את דברי אביי על חסיפה שאם היה שלה ושל אחרים נהנים גם בטובה ומבאר אביי שטובות אחרים ושלא בטובה שלא בטובה כמרים, מי ששנה את דברי אביי על חסיפה כ"ש ששברישא אסור ומי ששנה את דבריו על הרישא אבל כסיפא כיון שיש עוד אחרים מותר גם בטובה הכמרים.

מה ששנינו ע"ז של עכו"ם נאסרה מיד זה כר"ע ששנינו על הפסוק **אבד תאבדון את כל המקומות אשר עברו שם הגרים** בכלים שהשתמשו בה לע"ז או עשאו לו גמורו או גמורו הלא הביאום או שהביאום ולא השתמשו בהם יהיו אסורים, לכן למד מהפסוק **אשר עברו שם הגרים** שרק משעבדו נאסר, אך ר"ע סובר ששל עכו"ם נאסרה מיד ושל ישראל עד שתעבד.

יש לדקדק בדברי הברייתא שהפסוק מדבר בכלים שהשתמשו בהם לע"ז הרי כתוב מקומות ויש לומר שכיון שמקומות לא נאסרו כמו ששנינו על הפסוק **אלהיהם על ההרים** לא ההרים אלהיהם, **דף נב** א"כ הפסוק מלמד על כלים ולמדו מכאן שר"ע של עכו"ם נאסרת רק משתעבד ושל ישראל נאסרת מיד, וקשה שתעבדו את הפסוק בכלים, ויש לומר שולומדים מהפסוק **אשר אתם יורשים אותם אלהיהם** ומקיישים את אלהיהם לכלים כמו שלמים נאסרו רק משעבדו אך אלהיהם נאסרו רק משעבדו, ור"ע סובר שלא מקיישים כי כתוב **את** שהוא מפסיק בענין, ויש להקשות לר' ישמעאל ששנינו ע"ז של עכו"ם ומנין של ישראל נאסרת מיד, ויש לומר שהוא למד מסבאר שאם של עכו"ם נאסרה רק משתעבד א"כ של ישראל נאסרת מיד, אך קשה שנאמר להיפך ששל ישראל לא נאסרת כלל, ויש לדחות שאם של ישראל טעונה גזירה ודאי היא נאסרת, אך קשה שנאמר שבישראל ע"ז של עכו"ם יש לומר שולומדים מהפסוק **ותא חטאתכם אשר עשייתם את העגל** שמעשע עשיית כבד הוא עמד בחטא, אך לכאורה לומר שחטא עומד מיד אך הע"ז לא נאסרת ויש לומר שולומדים מהפסוק **ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה** שהוא עומד בארור משעת עשייה, אך דניין ענין לומר שחטא עומד בארור אך הע"ז לא נאסרת, אך יש לומר שלומדים מהפסוק **ותאבדון את כל המקומות אשר עברו שם הגרים** באש ממתי שכתוב **פסילי אלהיהם ושרפון באש**, ור"ע למד את זה מדברי שמואל שהקשה שבפסוק אחד כתוב **לא תחמוד כסף זהב עליהם** וכתוב **אח"כ ולקחת לה** והביאור הוא שאם פסלו לאללה **לא תחמוד** אך לא פסלו מאלוה **ולקחת לה**, ורב יהודה מבאר מהיכן ר"ע ששל ישראל נאסרת רק ממתי ששעבדה שכתוב **ושם בסתר** עד שיעשה לה דברים של סתר, ור' ישמעאל למד מזה כדברי ר' יצחק שר"ע של ישראל טעונה גזירה שכתוב **בסתר**, ור"ע למד את זה כדברי רב חסדא שיש רב שלומדים מהפסוק **לא תטעל קץ אשרי כל קץ אצל מלכות** כמו שכתוב טעון גזירה כך אשריה טעונה גזירה, ור' ישמעאל למד מזה כדברי ר"ל שהמעמיד דין שאינו הגון כאילו נוטע אשריה בישראל שכתוב **שופטים ושוטרים תתן לה בכל שערין** וסמך לכן הפסוק **לא תטעל קץ אשרי כל קץ**, ואביי מוסיף את עמידת את הדין היה במקום ת"ח זה כאילו נוטע האלמות שכתוב **אצל מלכות**.

רב המנונא מסתפק אם ירתן כלי לע"ז ויש לבאר שאם מדובר בע"ז של עכו"ם הרי בין לר' ישמעאל בין ר"נ ע"ז משמשי ע"ז שנאסרים רק משעבדו ואם מדובר בשאר ע"ז של ישראל לר"ע יש ללמוד שאם היא אסורה רק משתעבד וממששיה ודאי לא נאסרה ואם נאסר מהספק הוא לר' ישמעאל שסובר שר"ע של ישראל אסורה מיד והספק הוא אם לומדים משמשים ממשמשים שכמו שבשכ"ם נאסר משתעבדו כך כאן נאסר רק משתעבדו או שולומדים מע"ז עצמה של ישראל שנאסרה מיד כך משמשיה נאסרה מיד, אך לפ"ז מדוע מסתפק רב המנונא על ירתן שיש ספק גם בעשה וכן לומר שרב המנונא הסתפק לגבי טומאה ישנה ששנינו שכלי מתכת מתכת פשוטים מקבלים טמאים ואם נשברו ונשרו או חזו ועשאו כלים חזרו לטומאתם הישנה והספק הוא אם זה חזרו לטומאה דאורייתא או לא לטומאה דרבנן או שאין חזרו כלל לטומאה וכל ר' המנונא יכלול להסתפק בשאר טומאות דרבנן, ויש לומר שרב המנונא הסתפק ספק מתוך ספק האם טומאה דרבנן חוזרת או לא ואם נאמר שאינה חוזרת האם היא בטומאה של ע"ז החמורה בה כמו דאורייתא או לא, ונשאר בחיק.

ר' יוחנן שאל את ר' ינאי אם מועיל ביטול בתקורבות ע"ז של אובלילי טטהו טומאה או לא ואינו מסתפק בכלים שהרי ודאי אם מועיל להם טהרה במקוה טומאתם בטלה, ובע"ז עצמה אין ספק **עמוד ב** שאם איסורה בטל גם טומאתה בטלה והספק הוא בתקורבות של אובלילי שאם האיסור נשאר כרב גידל לעיל א"כ גם הטומאה נשארת או שהאיסור דאורייתא לא בטל אך הטומאה דרבנן בטלה, ונשאר בחיק.

ר' יוסי בן **שאל** שאל את רבי האם מותר להשתמש בכלים שהשתמשו בהם בבית חנוני והספק הוא למ"ד שביית חנוני אינו בית ע"ז כמו ששנינו שהשתמשו בשמשי בבית חנוני וק"ו מי ששימש לע"ז לא משרתים במקדש, והשאלה היא אם רק בכהונה שהם בני דעה קנסו או ששנסו גם בכלים, אמר רבי שהם אסורים והיה לו פסוק על כך ושכחו, ושאל ר' יוסי מהפסוק **כל הכלים אשר הניח המלך אחז במלכותו במעלו והכני והכני הכוונה שהטבלנום והקדשנו שהקדשנו, אמר לו רבי** ברוך אתה לשמים שהחזרת לי את אבדתי והכני הכוונה שגנונום והקדשנו שהקדשנו אחריהם, ותלכאורה יש להוכיח ממה ששנינו שביית ששקנו לגזוז בלשכה שבקרן מדרגית צפונית אבני המזבח ששקנו אנשי יון ורב ששת אחר שהם ששקנו לע"ז, ומבאר רב פפא שהם מצאו פסוק ודרשוהו **ובאו בה פריצים וחיללה** והוא אמר שאי אפשר לשבור ולבנות בהם שהרי נאמר אבנים שלמות תבנה ואי אפשר לבסרם שהרי נאמר **לא תגזף עליהם ברוח** ואין לומר שישברו ויקחו לעצמם כמו שאמר בארשעיא שבשקנו לגזוז כל כסף וזהב שבעולם מפני כסףוהם וזהבם של ירושלמי וישאל על כך וכי ירושלמי היא רוב העולם וביאר אביי שבשקנו לגזוז לא המטבעות שנעשו על שם מלכי רומי הישגן טריינגן ושיפא מפני המטבע של ירושלמי עד שמצאו פסוק **ובאו בה פריצים וחיללה** והיא חלק ששם שלא השתמשו בהם לגבוה אך באבנים שהשתמשו לגבוה אינו דרך ארץ שהשתמשו בו להדיוט.

משנה עכו"ם מבטל ע"ז שלו ושל חבירו וישראל לא מבטל ע"ז של עכו"ם, מי שביטל את הע"ז ביטל גם את משמשיה אם היא ביטלו או משמשיה לא ביטלו את הע"ז עצמה. **גמרא** רבא לימד את בנו ר' שם עכו"ם מבטל ע"ז שלו ושל חבירו אמר לו ר' שיהיה שנית לנו בצעירותנו ששכמים מבטל ע"ז שלו ושל ישראל ואין בטל ע"ז של ישראל הרי נאמר **ושם בסתר**, וביאר ר' הילל בן ר' וולס שמדובר שיש לעכו"ם שתופת בה ורבי סבר בצעירותו שהישראל עובר על דעתו של העכו"ם ואם העכו"ם ביטל בטל גם חלקו של הישראל, וביקונוו רב רבי שהישראל עובר על דעת עצמו וא"כ העכו"ם לא יכול לבטל את חלקו של הישראל, ויש ששנה את דברי ר' הילל על חסיפא במשנה שישאל לא מבטל ע"ז של עכו"ם ולכאורה זה פשוט וביאר רב הילל שמדובר שיש לו שתופת.